

Gál Péter

AZ IKREK JEGYÉBEN

(III. rész)

MINT A GERMINÁLBAN. BUKARESTI ANZIX

Még '82 elején történt, hogy az egyik nap perzsára hívtak a vállalat személyzeti osztályára. A káderes hölgy azzal kezdte a szövegét, hogy értesülései szerint én a szentimrei részlegben vezető beosztásban voltam. Eloszlattam a tévedését, hogy egy váltásvezető még messze nem egy vezető káder.

- Én nem is a szakmai, hanem a politikai beosztására gondoltam, hiszen ön volt ott a szakszervezeti elnök, nem? Majdnem kiszaladt a szájamon, hogy igen, én voltam a szekéren az ötödik kerék, de végül csak bólintottam és vártam, hogy mire akar kilyukadni. A sok dumájának az volt a lényege, hogy a vezetőség vállalati szakszervezeti elnököt akar csinálni belőlem, és ennek érdekében el akarnak küldeni egy évre szakszervezeti főiskolára Bukarestbe. Startból elutasítottam az ötletet, nekem két kisgyermekem van, azok mellett van a helyem, nálam a család az első. Még szívóskodott egy ideig, aztán békén hagyott, de ez a téma egy esztendő múlva újra előkerült.

A pontos dátumra nem emlékszem, de ennek az évnek a nyarán egy rendkívüli esemény részese lettem. Délutáni műszakban dolgoztam, és kevéssel a program lejártá előtt váratlanul berobogott a mentőcsapat főnöke, K. Lajos, még négy mentőstársam kíséretében. Riadót rendelt el, mert a lövétei bányában tűz ütött ki, több bányász bent rekedt, ezeket kell kimenteni. Az ottani mentőcsapat megsegítésére jönnek a hargitafürdői és a baláni mentősök is. Őrült sebességgel pakoltuk fel az összes mentőkészüléket, oxigénpalackokat egy teherkocsira, és robogtunk át a Hargitán. A bánya udvarán rémisztő kép fogadott, sok helybéli bányász felesége, gyermeke sírva, kiáltozva kereste hozzátartozóját, kormosképű tűzoltókat irányított egy tiszt, a mentőkocsik személyzete készítette elő a hordágyakat, és az egyik terepjáró mellett négy szekus üvöltözött az igazgatónkkal. A bányatörvény értelmében a mentőakciót csak szakképzett emberek végezhetik, de a két túlbuzgó

szekus mindenáron be akart menni, körbeszimatolni, amit a dirink nem engedett meg. A tüzet már eloltották, de olyan nagy volt a füst és a gáz, hogy mentőkészülék nélkül a bányába lemenni nem lehetett.

Rekordsebességgel szedtük magunkra a felszerelést, magunkkal vittük a tartalék oxigénpalackokat és egy helybéli mentős vezetésével elindultunk a tárnák útvesztőiben. A jelenléti naplóból és a kimenekültek számából kiderült, hogy még 14 bányász van odalent és hogy még van túlélő, mert a sűrített levegőt valahol fogyasztják. Végtelennek tűnő keresés után végre hajnali négy órakor rátaláltunk mindnyájukra. Egy épen maradt sűrítettlevegő-vezetéknek és egy jó ötletnek köszönhetően az életben maradásukat. Ezt a vascsövet egy csákánnyal kilyukasztották, mindnyájan odabújtak ehhez a lyukhoz, és a nagy nyomással kiáramló levegő annyira szétverte a füstöt és a gázt, hogy nem fulladtak meg.

Mikor szerencsésen kiértünk mindnyájan, azt a nyakig sáros, kormos társaságot mindenki ölelte, csókolta és az igazgatónk járt elől a jó példával. Nekünk, mentősöknek külön köszönetet mondott, és a következő fizetéskor a rendes járandóságunk mellett még egy szép összeget találtunk a borítékunkban.

Pár hónap múltán, 1982. november 26-án eljött életem egyik legszomorúbb napja, rövid betegség után meghalt édesapám. Nagyon szerettem és tiszteltem őt és nagyon fájt az elvesztése, de tudom, hogy amíg én élek, az apám emléke is élni fog a szívemben. Isten megmutatta, hogy igazságos, mert elvette ugyan az apámat, de adott helyette nővéreméknek egy gyermeket, akit nagyon-nagyon vártak; 15 évnyi eredménytelen kezeléseket és keserű csalódások után, 1983-ban világra jött szüleim 18-ik unokája, és ráadásul fiú lett. Ez a 83-as év számomra is jobb lábbal kezdődött, első nekifutásra letettem a sofőrvizsgát. Lehet, hogy csak megszánt a vizsgáztató tiszt és azért engedett át, mert érdeklődésére megmondtam, hogy nincs autóm és valószínű, hogy a közeljövőben sem fog lenni.

- Hát akkor mi a csudának akar levizsgázni? – kérdezte meglepődve.
- Mert hozzátartozik az általános műveltségemhez – nagyképűsködtem.

Az új jogsim valóban vagy 12 évig ott lapult egy fiók mélyén felhasználatlanul. '95-ben vásároltam meg az első, használt állapotú autóm, és soha nem lett belőlem jó gépkocsivezető.

Ezen a tavaszon ismét egy nagyon fontos döntést kellett hozzak, mert a káderesünk újból elővette a tavalyi ötletét, hogy szakszervezeti elnököt csináljanak belőlem. Először kifagगतott, hogy meg vagyok-e elégedve a fizetésemmel, hogy hogy vannak a gyermekeim stb. Én azt hittem, ez egy bájcsevegés, és elmondtam, hogy nem könnyű a két apró csemetével és hogy ez a háromműszakos, vasárnapra is kötelező munkaprogram már kezd az idegeimre menni. Ekkor rukkolt elő az igazi mondanivalójával a személyzetisünk: ha elvállalom, hogy beiskoláztassanak és utána elnök legyek, akkor áttesznek olyan munkakörbe, ahol nincs vasárnapi meló és csak délelőtti program van. Azt is ígérte, hogy a mostani fizetésemet megemelik és a lakásigénylésemet is kedvezően fogják elbírálni. Az elnöki poszt nem jelenti azt, hogy kivesznek a termelésből, de félévenként 500-500 lej juttatás jár érte. Az ajánlat elég jól hangzott, de azt mondtam, megbeszéljük a feleséggel és a közös döntésünkről majd értesítem. Jó két hetet aztán mérlegeltük is a nejemmel, hogy mi a pro és mi a kontra. Végül úgy döntöttünk, bevállalom, mert a jelenlegi helyzetben, nyugdíjas koromig sem fogok megszabadulni a három műszaktól.

Summa summarum, szeptember 14-én elutaztam Bukarestbe, ahol kijártam egy újabb életiskolát. A főiskola a pártakadémia keretében működött, a „birtok” hátsó sarkában, egy különálló épületben. A főépületekben a közgazdasági és az újságírói szakok működtek, és itt tanultak a leendő párt- és KISZ-titkárok is. Erre az agytágítóra hárman jöttünk Hargita megyéből, és rajtunk kívül még négy magyar képviselte a nemzeti kisebbségeket.

A kereken 100 fős társaságot négy osztályba osztották be és gondosan ügyeltek arra, hogy ne hogy mind a hét magyar ugyanabba a csoportba kerüljön. Külön tanári gárdánk volt, de néha jött egy-egy vendégtanár is az akadémiáról. (A rendszerváltás után egyszer csak azt látom a tv-ben, hogy az egyik ilyen meghívott tanárunk a SRI, a Román Hírszerző Szolgálat főnöke lett.) Az órákat 8–13 óra között tartották, ritkán fordult elő, hogy délután is nyaggassanak valamivel. Az egyik napon leadott anyagot másnap visszakerdezték, pontosabban vitára bocsátották, és ha nem volt jelentkező, akkor bizony szabályszerűen feleltettek. Többek között volt két tantárgyunk, amelyekhez egy-egy sztori kapcsolódik, a *Vallásszociológia* és a *Románia története*. Közismert tény, hogy a kommunista hatalom az ateista nevelésen pedálozott

és a templomba járás helyett a kultúrházak látogatását ajánlották. A „vallástanárnőnk”, egy vérbeli komcsi és lelkes istentagadó, állandóan a fenti irányelveket szajkózta, és én egy adott pillanatban elveszítettem a türelmemet.

Szót kértem és mondanivalómat azzal kezdtem, hogy én még mostanáig olyan embert nem láttam, aki részegen, kucsmával a fején, be akart menni a templomba, viszont rengeteg olyant láttam, aki így ment be a kultúrházba. Nagy csend lett, én pedig nyugodtan szónokoltam az óra végéig. A tanárnő azzal parírozott, hogy érdekesek a meglátásaim és mi ketten még sokat fogunk beszélgetni erről a témáról. A szünetben az osztálytársaim azt mondták, hogy ha már mától nem rúgnak ki innen, akkor nekik nagyon jó dolguk lesz ezentúl, átaludhatják az órákat, amíg én a tanárnővel vitázok.

Az ország történetét egy középkorú, jól felkészült tanár tanította, aki szigorúan visszakérdezte a leadott anyagot és a pontatlan feleletekért hatalmas letolásokat osztogatott. Mindenki nekifogott emiatt a komoly tanulásnak, és miután kiderült, hogy ez a tantárgy nekem jól megy, az osztálytársak kineveztek segédoktátónak. Előbb egy-két kolléga jött át hozzám, hogy közösen tanuljunk, végül már minden ülő- és hálólhely foglalt lett. A történehez tartozik, hogy a szobákban nem szabadott cigizni és hogy léteztek a szolgálatos tanárok, akik esténként ellenőrizték a jelenléteket, szobáról szobára járva. Mi erről teljesen megfélemedtünk egyik alkalommal, amikor egy nagyon nehéz anyagot vettünk át. A szobámban tartózkodó tizenegy delikvens mindegyike javában ergette a füstöt, amikor benyitott a szolgálatos. Szörnyű letolásban részesültünk, és csak azért nem jelentette az esetet a dékánnak, mert látta a jegyzetfüzeteinkből, hogy valóban tanultunk.

Alig két héttel a tanévnyitó után ismerkedő bulit szerveztek a városban az egész évfolyamunk számára. Itt derült ki, hogy az öltönyös-nyakkendőös „elvtársak” és a szolid magaviseletű és szolidan öltözködő „elvtársnők” igazi hús-vér emberek, minden jó és rossz tulajdonsággal megáldva-verve, és egyikük sem fafejű pártkatona. Október közepén egy hétre elvittek egy közeli kollektívbe kukoricát törni, és itt az is kiderült, hogy a nagy többségük falusi környezetből jön, ezért a mezei munka sem bűdös számukra. Azon az évfolyambulin ismertem meg a C. osztályba beosztott sorstársamat, a szászrégeni S. Sándort. Rövid idő alatt nagyon jó barátok lettünk, és ez a kapcsolat

a mai napig tart. Ő nagyon jól ismerte a várost és szabad időnkben keresztül-kasul átcipelt Bukaresten. Ez nem egy turista-városnéző körút volt, sokkal inkább árubeszerző. Azokra a dolgokra vadásztunk, amelyek otthon már régóta eltűntek a boltokból. Mindketten minden szombaton hazamentünk a családukhöz, és mindig jól felpakolva utaztunk. Mivel mindig vittünk egy-két tucat tojást, a vonaton nemcsak arra kellett vigyázzunk, nehogy ellopják a csomagunkat, hanem arra is, hogy a zsákmányunk épségben érjen haza.

Itt is, akár csak szerte az országban, megszervezték a „Megéneklünk, Románia” elnevezésű kulturális rendezvényt, ahol alulírott és az udvarhelyi kollegina is kellett szerepeljünk. Hát az kész röhej volt, hogy én száz embernek verset mondjak magyarul, amelyet csak heten értenek. De meg kellett csinálni, és én a *Respublikát* szavaltam Petőfitől. Kívülről tudtam a verset, de a biztonság kedvéért átmentem az akadémia könyvtárába és ott csodák-csodájára találtam egy Petőfi-kötetet. Nagyon mérgesen kezdtem mondani a verset, mert abszurdnak tartottam az egészet, majd amikor lenéztem az „érdeklődő” arcokra, elvigyorogtam magamat. Produkciómat nagy tapssal jutalmazták, és az egyik kollegina azt mondta, hogy egy kész előadóművész vagyok, ez látszott az arcjátékomon, de sajnos, egy szót sem értett az egész szövegből. Lenne még egy rakás történetem abból a periódusból, de az alapsztori nem erről szól, ezért mindjárt befejezem ezt a kapitólust.

A záróvizsgán elkövettem egy számárságot, amiért meg is kaptam a jutalmamat. A közgáz tételen lévő két kérdés egyikére nagyon jól válaszoltam, a másikat nem tudtam olyan jól, ezért nyökögés helyett a hallgatást választottam. Az átlagjegyem 7-es lett, és ez nekem bőven elég volt. Mielőtt végleg szélnek eresztettek volna, tartottak egy utolsó osztályfőnöki órát, ahol a kollégák ki kellett értékeljék egymás eredményeit, és az oszi is véleményt mondott mindnyájunkról. Elég sok, hízelgő véleményezést gyűjtöttem be, de miután megköszöntem az értékeléseket, sajnálkozásomnak adtam hangot, hogy nem volt kéznél egy magnetofon, hogy az elmondottakat rögzíthessük. Ugyanis már hosszú évek óta győzködöm az anyósomat, hogy a világon én vagyok a legrímább férfi és a legszeretetre méltóbb vő, de ő ezt mostanáig nem akarta elhinni.

RÖVID PÁLYAFUTÁS. KÜLÖNÖS TALÁLKOZÁSOK, FURCSA HISTÓRIÁK

Pár héttel a suli befejezése előtt a nejem azzal az örömhírrrel várt, hogy jóváhagyták a lakáskiutalásunkat. Még a házasságunk kezdetekor mindketten letettünk egy-egy lakáskérést a munkaadóinknál egy három- vagy négyszobás lakrészre. Mindketten nagy családot akartunk, ami aztán sajnos nem jött össze, maradtunk a meglévő két gyermekünkkel. Szóval majdnem öt év várakozás után megkaptuk a nagyobb lakást, és következett a szokásos rohangálás, ügyintézés, meszeltetés, költözés stb. Miután letelt a „pihenőszabadságom”, jelentkeztem a vállalatnál. Első dolgom volt, hogy bejelentsem, köszönöm, nincs szükségem a lakásra, mivel a feleségem vállalatától kiutaltak egyet. Ennek a hírnék a várólistán lévő munkatársaim kimondottan megörvendtek.

Megkaptam az új beosztásomat, egy építő-szerelő csoport főnökének neveztek ki. Mikor a dirinek jeleztem, hogy ez nem vág a szakmámba, a következőket mondta:

- Azok az emberek jól ismerik a szakmájukat, és végzik is a dolgukat, maga csak két dologra kell koncentrálnon, arra, hogy mindig legyen anyag, amiből az emberei dolgozzanak, és arra, hogy munkaidőben ivászat ne legyen.

Cégünknek aleggységei voltak megyeszerte, és az itt levő szociális vagy ipari létesítmények javítása, karbantartása volt ennek a csoportnak a feladata. Később kiderült, hogy komoly építkezéseket is el kell végeznünk, ezért működésünket azzal kezdtük, hogy egy tágas műhelyt építettünk a csoport számára, külön mosdóval-öltözővel és egy kis konyhával. Az évek során a karbantartás mellett sokat építettünk, étkezdét Borszéken és a csíki részlegünknel, lakatosműhelyt Delnén, a különálló áramfejlesztő részleget raktuk tető alá, stb. Legnagyobb megvalósításunk egy emeletes, 100 férőhelyes napközi felépítése lett.

Nem volt könnyű egy újabb mesterségnek bár az alapfogásait megtanulni, és főleg az anyagbeszerzés miatt számtalan nehézséggel szembesültem. A nagy, általános lerobbanásban nemcsak az élelmiszerekért és a közszükségleti cikkekért kellett sorba állni, a téglát, a meszet, a cementet és főleg a faanyagot úgy kellett kiimádkozni. Mindezek mellett nem volt olyan nagy a baj, amíg csak ez volt a munkám. Az igazi problémák akkor kezdődtek, amikortól a szakszer-

vezeti munkát is át kellett vegyem. 1985 tavaszán volt a vállalati konferencia, ahol, mit ad isten, engem választottak meg elnöknek. Leköszönő elődöm egy idős, beteges tisztviselő volt, aki már alig várta, hogy megszabaduljon ettől a megbízatástól. Átadta a szervezet vagyónáról a leltárt, a továbbiakban pedig semmi sem érdekelt. A képlet ekkortól úgy nézett ki, hogy végeztem a mindennapi munkámat a csapatommal, de egyúttal a nyakamba szakadt 1500 ember szociális problémája. Olyan kérdésekre kellett válaszoljak, hogy miért nincsenek télen fűtve az ingázó buszok, miért nincs elég férőhely a napköziben, miért kell öt évet várni egy lakáskiutalásra, miért nem adnak elégséges kezelő- és fürdőjegyet, miért nincs minden alegységnél orvosi rendelő stb., stb. Mindezek mellett ott volt az „igazi” szakszervezeti tevékenység, gyűlésekre járni megyei, városi és az alegységek szintjén. Rövid idő múltán úgy éreztem, kezdenek összecsapni a hullámok a fejem felett. Történt aztán egy dolog, ami egy végső elhatározásra készítetett. Az 1977-es Zsil-völgyi bányászsztrájk után Csaunak lépnie kellett, így a lecsökkentett munkaidő mellett bevezették a bányászok ingyenes étkeztetését is. Nekünk is volt tehát kantinunk Hargitafürdőn, és a szeredai részleg dolgozói azt javasolták, hogy az itteni személyzet is kapjon meleg kaját, még ha fizetni is kell érte. Mikor ezt a témát felvettem a Dolgozók Tanácsának ülésén, az egyik vezetőségi tag röviden és velősen marhának titulált. Nem vertem orrba, de a továbbiakban nem köszöntem és nem is álltam szóba ezzel a pökhendi bunkóval. A fenti elképzelés a kajáztatásról a későbbiekben megvalósult, de akkor már késő volt, 1987 január 5-én, egészségügyi okokra hivatkozva, benyújtottam a lemondásomat a megyei szaktanácshoz. A megyei elnök hallani sem akart erről, de én ott hagytam a beiktatott papirost és mentem az igazi munkámat végezni, amiért a fizetést kaptam. Egy jegyzőkönyv alapján átadtam a leltárt az alelnöknek, neki aláírási joga is volt, a továbbiakban pedig az ő nyakába szakadt az egész ügyvitel. Pár hónap elteltével, vezetőségi szinten próbáltak összebékíteni azzal a főnökkel, aki lemarházott, és mivel bocsánatot kért, hát kezét fogtunk, de csókos barátok nem lettünk soha.

Amúgy a továbbiakban nem is lett volna időm „szakszervezeti mellékmunka” végzésére, 1987 tavaszán egy nagyszabású terv megvalósításának fogtunk neki. Vállalatunknak volt két napközije, de az épületek régiiek voltak és kevés volt a férőhelyek száma. A városren-

dezésnek hála (ami már amúgy is elseperte a régi Csíkszereda felét), az egyik napközinket le kellett bontanunk. A másik megmaradt épület mellé adtak egy kevés területet és arra kellett felhúzzunk egy új napközit. Az, hogy új, csak relatíve volt igaz, mert a régi épület minden faanyagát és az 1927-ben gyártott cserepeket mind egy szálíg felhasználtuk. Erről az egyéves periódusról csupán két esetet jegyzek le. Az első, hogy az emelet földemének öntésére egy csikorgó, igazi csíki tél idején került sor. Tudniillik, hogy a földem öntése megszakítás nélkül kell történjen. Az akkori, hétköznapivá vált árammegszakítások miatt féltő volt, hogy ezt a munkálatot nem tudjuk az előírásoknak megfelelően elvégezni. Ezért már jó előre el kellett menjek a megyei pártbizottsághoz azzal, hogy az öntés idejére ne vegyék el az áramot a Jégpálya negyedben. Már az emelet szintjén dolgoztunk, amikor megtörtént a szerencsétlenség. B. Pista bácsi, az egyik emberem leesett az alig négyméternyi magasságból és szörnyethalt. Nem volt elég ez a megrázó sokk, a hülye nyomozó azzal kezdte a dolgát, hogy megkérdezte, nem ivott-e az áldozat, vagy voltak-e ellenségei a kollégái közül. Szegény Pista bácsi 59 éves volt, soha nem ivott és soha nem ártott még a légynek sem.

Az új, 100 férőhelyes napközi 1988 augusztusára elkészült, így szeptembertől már be is költözhetek az apróságok. Előtte azonban tartottunk egy házavató ünnepséget és ekkor a vállalat vezetősége is kített magáért. Meghívták a napközi teljes nőszemélyzetét, berendelték a hargitai kantinfőnököt, aki süttött-főzött számunkra, és magnózene mellett egy világraszóló bulit csaptunk. A munkánk ezek után sem lett kevesebb, de végre rendeződött az én fizetésem is. Miután már '86-ban megkaptam a technikus besorolást, egy év múltán megadták a főtechnikus fizetést, ami ugyan pénzben nem jelentett sokkal többet, mintha a speciál-szakmunkás fizetést adták volna meg.

Már a megismerkedésünk kezdetén kiderült, hogy leendő nejemmel nagyon sok mindenben ugyanazok az elképzeléseink, a hasznos időtöltéssel kapcsolatosan pedig tökéletes az összhang. Amellett, hogy lelkes könyvbarátok voltunk, imádtuk a természetjárást és az utazásokat. A külföldi kirándulások lehetőségei korlátozottak voltak abban az időben, hiszen csak két évente és csak a szocialista országokba mehetünk. Az alábbiakban egy csokorra való történetet mesélek el, amelyek

főleg az utazásokkal kapcsolatosak, de akad egy-két fura sztori, amelyek számomra még ma is egy kicsit megmagyarázhatatlanok.

1981-ben Magyarországra látogattunk, de a szép emlékek gyűjtésén túl akkor még nem történt semmi rendkívüli. Két év múlva, '83-ban már bejött két érdekes sztori. Abban az évben egy 3 hetes körútra mentünk, Magyarországra, Csehszlovákiába és Kelet-Németországba. A Prága felé tartó nemzetközi gyorson egy volt katonatársammal, M. Csabával talákoztunk, akivel már tíz éve nem láttuk egymást. Ő is a feleségével volt és persze, ők is Prágába utaztak. Csabának a kisujjában volt az egész útikalauz, és hosszú-hosszú lábai voltak, így három napon át rengeteget futottunk mellette, mögötte. A második nap délutánján jött be a második, váratlan találkozás. Éppen az óváros keskeny utcalabirintusában bolyongtunk, mikor látok szembejönni egy céklavörös arcú, leizzadt alakot. Közelebb érve kiderült róla, hogy dr. K. Tibor, aki valamiért szörnyen dühös volt:

- A fene egye meg ezt a várost, ezekbe a keskeny utcákba nem lehet behajtani, valahol leraktam az autót, és most sehol sem találok...

Az észak-németországi Münsterben a komáméknál, R. Antinál tartózkodtam 1995-ben, mint illegális munkavállaló. Egyik vasárnapon Anti neje azzal adta át a telefont a komámnak, hogy ismét a Palencsár barátja keresi, Svédországból. A ritka névre felfigyelve, megkérdeztem Ilonkát, nem a csíkszeredai Palencsárról van-e szó, akit én is jól ismerek. Miatta voltam még 1989-ben behívva a megyei Szekuritátéra. (A „kékszeműek” a szomszédomról, „Pálenxár” E.-ről akartak kifaggatni. Ez az úriember munkatársam volt Balánon a '70-es években, majd ők is beköltöztek Csíkba, és a szomszédos lépcsőházban laktak. Tudtam, hogy kiszöktek Nyugatra, de a szekusnak megjátsoztam a hülyét:

- Én a lépcsőházunkban mindenkit név szerint ismerek, de olyan, hogy Pálenxár, nincs közöttünk.

A szekus erősködött, hogy márpedig ő ott kell lakjon a B lépcsőházban.

- De én az A lépcsőházban lakom...

A fakabát egy darabig még forgatta a papírjait, valami idiótákat emlegetett, majd elküldött. Most gondoltam, egy kicsit megviccelem Palencsár urat, és elkértem a telefont:

- Tisztelt uram, tudja-e, hogy a birtokomban van egy 1977-ből datált elismervénye, lepecsételve, aláírva, amellyel átvett 122 darab elektromotort tőlem?

Nagy csend a vonal túlsó végén, majd lassan kérdezi:

- Kicsoda ön és honnan beszél?

- A volt munkatársad vagyok, te süket, és innen, Münsterből beszélek...

A talán legfurcsább, véletlen találkozás Budapesten történt, 2005-ben. Rokonoknál vendégeskedtünk, és az egyik napon a nejemmel és a házigazdával ügyintézni indultunk, de más-más irányba. Mi Palival a konzulátusra mentünk, feleségem beszerző körútra. Megegyeztünk, hogy majd otthon találkozunk. Meg sem próbáltam kiszámítani, hogy egy a hány millióhoz volt az esély arra, hogy hazafelé jövet ugyanabban az időben, ugyanannak a metrónak ugyanabba a kocsijába ülünk be, ahol a feleségem ült, pontosan velünk szembe...

1983-ban a Szovjetunióban voltunk egy társaskiránduláson, és itt is értek meglepetések. Bukaresttől Kijevig vonattal mentünk, hálókocsikban, és éjszaka lévén, az orosz vámosokat pizsamásan, hálóingesen fogadtuk. A velünk utazó, szintén csiki házaspár férfi tagja egy nagyon szófukar, halk szavú tag volt, akiről itt kiderült, hogy káromkodni is tud. Az történt, hogy a vámosok kiküldték a másik házaspárt s a nejemet, és velem kezdték a testi motozást. Ezt olyan alaposan tették, mintha egy bővérű utcalányt tapogattak volna végig.

Miután Misi is átesett a tapogatáson, szakállába dörmögve legalább húsz jelzővel illette a vámosokat, amelyek közül a legfinomabb az volt, hogy idióta buzeráns.

- Mi van, Misi, neked is megfogták a tö..det?

A válasz egy újabb sorozat minősítés volt.

Kijevben számomra rossz hírral végződött a városnéző: innen repülővel utazunk Leningrádig. Addig még soha nem repültem, mégis iszonyodtam már jó előre, de nem volt baj, azt a bizonyos zacskót nem kellett igénybe vegyem. Ittlétünk alatt kiderült, hogy a kommunizmus fellegvárában is léteznek gazemberek. Egyik útítársunk eladott egy oroszoknak egy prima anorákot 50 rubelért. Addig mi még nem láttunk ilyen nagy címletű bankjegyet, és mikor jobban megnéztük, kiderült, az 50-es szám csak rá van ragasztva a megfelelő helyekre. A vicc az volt, hogy alul cirill betűkkel ki volt írva, hogy „tri ruble”, vagyis három

rubel... Kellemes meglepetés is ért: Leningrádtól Moszkváig nem repülővel jöttünk.

Volt egy Vörös Nyíl nevű expressz, amely sehol nem állt meg a fővárosig, és a 900 km-es távot 10 óra alatt lefutotta. Hazajövet a román vámnál gyűlt meg a bajunk. A negyven fős csoportunk kb. 200 darab magyar nyelvű könyvet vásárolt, amit a vámosok, egy lista alapján egyenként átnéztek. Sok példányt elkoboztak, s ami félelemkeltő volt, minden elvett példányba beírták a tulajdonos összes személyi adatát az útlevelemből. Tőlem csak két könyvet vettek el, *Az őshazától a Kárpátokig* és az *Erdély aranykora* címűeket...

A „furcsa históriák” kategóriából három történetet mesélek el. A Duna Tv-ben 2000–2008 között ment egy népszerű műveltségi vetélkedő Vágó Istvánnal, a *Legyen ön is milliomos!* Egyik adásban egy magyar, de a svéd királyi filharmóniában zenélő úriember nyerte meg a tízmilliós díjat. A műsorvezető nem tudott közbelépni, mert ez az úr a kamera elé állott és kezét összetéve a következőket mondta:

- Kihasználom ezt a soha meg nem ismétlődő lehetőséget, és megkérek mindenkit, szerezzék be nekem a Mesterházi Lajos könyvét, *A Prométheusz-rejtélyt*, mert 15 éve próbálom megszerezni, eredménytelenül. Én feltekintettem a tévénk melletti könyvespolcra, leemeltem a kötetet, és felmentem G. Levente szomszédomhoz, akinek még a miénknél is gazdagabb magánkönyvtára van. Levente elsétált az egyik könyvesszekrényhez, és leemelt egy ugyanilyen kötetet. Elég szemétládák voltunk mindketten, mert ragaszkodtunk a tulajdonunkhoz, és nem vettük fel a kapcsolatot ezzel az úrral.

Még sosem történt meg addig, de 50 éves koromban leszólítottam egy nőt az utcán. Éppen elég kevesen lézengtünk a városközpontban, amikor egy kb. velem egyidős nőt láttam szembejönni. Mint a villám csapott belém a felismerés, de meg akartam bizonyosodni, nem tévedek-e? Ezért illedelmesen köszöntem és megkérdeztem, hogy ott volt-e a szebeni pionírtáborban 1962-ben. A hölgy ledermedt, félhangoosan számolgatni kezdett, majd a fejét rázogatva azt mondta:

- Igen, ott voltam, de nem létezik, hogy ön ennyi idő után felismerjen.

Pedig így volt, az arcvonásai semmit sem változtak. A későbbiekben, ha néha összefutottunk, régi ismerősként üdvözöltük egymást, de csak ennyi, nem lett belőle barátkozás.

A végére hagytam a legemlékezetesebb sztorit, amely 1987-ben történt meg velünk. Egy kéthetes lengyelországi társaskirándulásra fizettünk be és számomra nemszeretem módon, repülőgéppel utaztunk. A Varsó központjában lévő Poloniában szállásoltak el, amely elől akkor kezdték lebontani a dísztribünöket, amelyeket a pápa látogatására építettek fel. Ahogy később megtudtuk, az egyházfő látogatásának napján az élet megállt az egész fővárosban, több mint hárommillió ember akart részt venni a pápai szentmisén.

Egy sor felfedezésben volt részünk Zakopanében: kezdve azzal a látvánnyal, hogy a nyári dögmelegben, a négy közül három műborítású síugratásáncon javában folytak az edzések. Itt tudtuk meg, hogy a szintén szocialista Lengyelországban a földterület és az állatállomány 70%-a magánkézben van. Itt láttunk olyant, hogy a katolikus templomba betérő magas rangú katonatiszt egyenruhásan, letérdelve imádkozott. A minket sokkoló meglepi az volt, hogy majdnem a templommal átellenben működött egy sztriptízbár, ahol 50 zlotyi volt a belépti díj és ugyanennyibe került egy borítékolt sorsjegy is...

Utunk utolsó állomása Auschwitz (Oświęcim) volt. Az a haláltábor egy olyan megdöbbenő látvány, amelyet meg sem próbálok leírni. Azoknak a hátborzongató helyszíneknek a megtekintése alatt összefutottunk a világhíres filmsztárral, Burt Lancasterrel, aki mint egyszerű múzeumlátogató volt ott jelen. Mondanom sem kell, hogy számos filmjéből ismertem ezt a kedvenc színészetet. A különös az volt, hogy elindulásunk előtt kb. egy hónappal láttam a tv-ben, a *Trapéz* című filmben, és most ott volt karnyújtásnyira tőlünk, a maga hús-vér valóságában. A színész egy fiatal nőből, két férfiből és egy tolmácsnőből álló csoportja hol előttünk, hol mögöttünk járt. A látogatás végén a csoportvezetőnk odament hozzájuk és megkérte a sztárt, hogy engedje meg egy közös fotó készítését. A fotó el is készült, és én azóta is bánom, hogy valahol elveszítettem a bukaresti idegenvezetőnk címét, mert a hölgy megígérte, aki igényli, annak fog küldeni egy fényképet erről a nem hétköznapi találkozásról...

„*E FINITA LA COMMEDIA*”!??

Az 1989-es decemberi forradalom számomra akkor kezdődött, amikor 22-én, déli 12 óra 10 perckor a szomszédom azzal rontott be hozzánk, hogy kapcsoljam be a tv-t, mert Ceaușescu helikopteren menekül

Bukarestből, és ezt mutatják. A mi készülékünk már hónapok óta totálkáros volt, és a lecserélését nem tartottam fontosnak, mivel a napi kétórás adásban úgyis csak a párt és a főtítkár dicsőítését láthattuk. Szóval lerohantam Ernőékhez és órák hosszat a megszakadozó adást néztük. Estefelé bementünk a városközpontba, ahol még nem sokan gyűltünk össze, és nem volt semmi nagy forradalmi hangulat. Mindenki attól rettegett, hogy ez csak egy szép álom és mindjárt érkeznek a szekusok.

Nem hazudok, amikor azt mondom, nem féltem attól, hogy ebben az új világban engem, mint a román kommunista párt volt tagját, fel fognak akasztani. Akkor rajtam kívül még vagy négymillió tagot is fel kellett volna kössenek, és a sort az új hatalom vezéralakjaival kellett volna kezdeni, hiszen azok hétpróbás komcsik voltak. Ion Iliescu az RKP Központi Bizottságának volt a tagja, a majdani miniszterelnöknek, Petre Romannak pedig az apukája volt az a Valter Roman, aki a romániai Snagovon őrizte, majd kiszolgáltatta Kádáréknak a Nagy Imre-csoportot.

Az új vezetés egyfolytában a forradalomról beszélt, de a kommunista rendszer megdöntését senki sem emlegette, és a népharag is csak a Csau gyűlölt személye ellen irányult. A temesvári és a bukaresti események első napjaiban nem lehetett látni-hallani kommunista-ellenes jelszavakat, csak a „Le Ceaușescuval! és a „Le a diktatúrával!” szlogenek voltak forgalomban. Az újdonsült vezetők is csak napok elteltével szoktak le arról, hogy egymást elvtársnak szólítsák...

A diktátor kivégzését teljesen jogosnak tartottam. A hadbíróság 1. számú vádpontjában 60 000 ember haláláért tette felelőssé a főtítkárt, de rövid időn belül ezt a nagy számot már senki sem hitte el. Viszont ha azt nézzük, hogy a negyven évig tartó kommunista hatalom alatt hány embert végeztek ki, hány embert halt meg a börtönökben és a kényszermunkatáborokban, hányan lettek öngyilkosok az üldöztetések miatt, hányan váltak nincstelen földönfutóvá, akkor az a 60 000-es szám még nagyon is kevés. A konszolidáció után nyilvánosságra hozott számadatok a következők voltak: december 17–22. között 162 halott, 1107 sebesült, december 23-tól, tehát a diktátor elmenekülése után (!): 942 halott, 2245 sebesült, így az összesen 1104 halott és a 3352 sebesült nagy része már az új világ áldozata lett. A tragikus az, hogy ezek az emberek ok nélkül haltak meg, bábok voltak egy hatalmi sakktáblán.

1989 márciusában egy hatalmas népgyűlés keretében, amelyet a tv egyenes adásban közvetített, a főtitkár bejelentette, hogy Románia visszafizette az összes külföldi tartozását. Mindenki azt hitte, ezzel véget ért a hét, pontosabban a kilenc szűk esztendő, megszűnik az örökös sorban állás, lesz élelem és áram, lesz benzin és egész estés tv-adás, szóval visszatér a „rég, jó világ”. Nem ez történt, és a mai napig makacsul tartja magát az a tévhit, hogy ha akkor Csau feltölteti a boltokat élelmiszerekkel, békében, százéves korában halt volna meg. De mivel nem érzékelte a veszélyt és tovább éhezettette a népet, egy sommás tárgyalás után szitává lőtték.

A romániai magyarságnak jóval több oka volt rá, mint a többségi nemzetnek, hogy a diktátor bukásának örvendjen. Az általános nagy mizériában egyformán osztozkodtunk a románok nagy többségével, de a kétmilliónyi magyarságot még az egyre fokozódó nemzetiségi elnyomás is sújtotta. Közismert tény, hogy az 1848-as forradalom során a császárpárti románok „besegítettek” a magyar forradalom leverésébe. Annak ellenére, hogy az osztrák császár volt az, aki nem adta meg számukra a remélt jogokat, mégis a magyarokat tették meg ősellenségnek. A nacionalista kurzust a Csau-rezsim egészen 1982-ig még csak titokban folytatta, ezután már a hivatalos állampolitika szintjére emelte azt. Dátumhoz és személyhez köthető a fenti állítás: ebben az évben jelent meg Ion Lăncrănjean *Cuvînt despre Transilvania* (nyersfordításban: *Szavak Erdélyről*) című könyve. Azt a minősíthetetlen írást a román állami könyvkiadó jelentette meg, a politikai döntéshozók tudtával, egyetértésével és jóváhagyásával. A szerző a könyve első részében egy émelyítően érzélgős szerelmi vallomást tesz szülőföldje, Erdély iránt. Ez az ő Erdélye természetesen már a világ kezdete óta románok által lakott terület, megszentelt föld, a román nép bölcsője stb. Ebbe a mioricás földi paradicsomba törnek be a barbár magyarok, hogy kardélre hányják a békés, vendégszerető románokat és rabigába hajtsák őket. Ahogy a történet halad előre az időben, azok a barbárok egyre kegyetlenebbek lesznek. A második bécsi döntés utáni időszak már nemcsak a százzszámra felperzselt román falvakról és ezerszámra kivégzett öregekről beszél, hanem a terhes nők hasából kivágott, szuronyhegyre tűzött csecsemőkről is. Az a vérlázító, gyűlölettől csöpögő iromány végre felrázta az addig gyáván hallgató anya-

országi közvéleményt, és Száraz György *Egy furcsa könyvről* című írásával válaszolt erre a förmedvényre.

Az ügynevezett történész-vita jó ürügy volt a román rezsim számára, hogy egy sor megtorló intézkedést foganatosítson az erdélyi magyarság ellen: sorra betiltották a magyar nyelvű kiadványokat, elsorvasztották a könyvkiadást, leállították a magyar nyelvű rádió és tv-műsort, a magyar színházakat a román tagozatok alárendeltségébe helyezték, természetesen román vezetéssel, az oktatásban a minimálisra csökkentették a magyar osztályok számát, és még sorolhatnánk. Végül azt is megtiltották, hogy a magyar nyelvű sajtóban magyarul írják le a magyar települések nevét, így a mi városunk is csak a Miercurea Ciuc néven láthatott nyomdafestéket. Megértük azt is, hogy az útjelző táblákon szerepelő Odorheiu Secuiesc (Székelyudvarhely) helységnevből a székelyt jelentő secuiesc szót egy éjszaka folyamán valakik lefestették. Személyes tapasztalatom is van ebben a témában: az akkoriban felépített napközi otthonunkra az előírásoknak megfelelően két darab kétnyelvű táblára írtuk ki a létesítmény nevét, számát, hovatartozását. Egy éjszaka a magyar nyelvű táblát valakik leszerelték. Csináltattam egy újat, jó, masszív anyagból, négy hosszú, ujjnyi vastagságú rögzítő csavarral, teljesen átfúrattam a falat, és a csavarokat jó nagy alátétekkel ellátva, belülről rögzítettük. Az már nagy munkát és jó szerszámokat igényelt volna, hogy onnan leszereljék, így az a tábla épségben megérte a rendszerváltást.

Végső arculcsapásként, az addigi hivatalos megnevezés helyét, hogy „cetățean român, de naționalitate maghiară (magyar nemzetiségű, román állampolgár) a „român, de naționalitate maghiară (román, aki magyar nemzetiségű) lett belőlünk. Az igazi, árnyalt mondanivalóját ennek a megnevezésnek csak azok tudják érzékelni, akik jól beszélnek a román nyelvet. A magyarellenes hisztériára Ceaușescu tette fel a koronát 1989. december 20-án, amikor a bukaresti nagygyűlésen nyíltan a magyarokat nevezte meg a fő ellenségnek. „A temesvári terrorista jellegű akciókat különböző országok reakciós, imperialista, irredenta, sovíniszta köreivel és kémszolgálatával szoros kapcsolatban szervezték meg és robbantották ki... Nem véletlen, hogy a budapesti (!) és más országokbeli rádióállomások már a nemzetellenes, terrorista akciók folyamán féktelen rágalmozó- és hazugságkampányt indítottak országunk ellen.” Szó szerinti idézet a főtitkár beszédéből. Nem lehet

csodálkozni ezek után, hogy az erdélyi magyarság félelme megalapozott volt, amikor egy, akár országos méretű fegyveres atrocitástól tartott.

Az euforikus első napok-hetek után ismét gyülekezni kezdtek a viharfelhők a friss demokrácia egén. Az új hatalom 1990. március 17–19. között egy olyan véres demonstrációt tartott, amilyent még a diktátornak sem volt mersze véghez vinni. A „marosvásárhelyi véres március” eseményeinek háttere még napjainkban sincs teljesen tisztázva. Az akkori konkrétum az volt, hogy a félig agyonvert, fél szemére megvakított Sütő Andrást, a nagy formátumú író és publicistát románellenes irredentának bélyegezték, a szintén félig agyonvert hodáki parasztból pedig nemzeti hőst fabrikáltak. Egy füst alatt, mivel megvolt rá a nagyszerű indok, létrehozták a SRI-t, a volt Szekuritáté „jogutódját.” Szabad jelzést kapott tehát a román nacionalizmus, és volt egy olyan periódus, amikor az egyik ultranacionalista pártvezér a képernyők előtt úgy nyilatkozott, nyilatkozhatott (!!), hogy az összes zsidót és magyart le kellene géppuskázni.

Mit csináltam én ezekben a zűrzavaros kezdetekben? Nem lapultam, nem bujkáltam, de nem is forradalmárokodtam. Végeztem a mindennapi munkámat és csupán a családom jövőjéért aggódtam. A helyzet az volt, hogy a politikai bizonytalanságot gazdasági káosz kísérte, látható időn belül a bányászatnak befellegzett. A mi cégünknel azért voltak gondok, mert a felheccelt bányászok elkergették az igazgatónkat. Én a dirinket nem a rangjáért respektáltam, hanem mert a legnehezebb időszakokban, amikor más vállalatok csak 70-80%-os fizetéseket adtak, mi 105–110%-ot kaptunk. Ő mindig talált olyan műszaki, pénzügyi megoldásokat, hogy 1500 embernek tisztességes bérezést tudjon biztosítani. Sokan voltunk, akik tisztán láttuk, hogy ez így nem lesz jó, de gyávák voltunk kiállni mellette. Egy év múlva, amikor már nagyon rosszul mentek a vállalat dolgai, egy bányászkiüldöttség felkereste a volt dirit, hogy visszahívja a kormánykerékhez. A félresöpört, megalázott ember csak annyit mondott: Uraim, maguk a tavaly engem lesz..tak, most ne akarjanak lenyalni!

Az elkerülhetetlen bekövetkezett, mi voltunk az a vállalat, ahonnan egyből leépítettek 160 embert, és ez a szám 1990 végéig csak egyre növekedett. Nem váraozhattam tovább, lépnem kellett. Amire sohasem vágytam, tintanyaló lett belőlem, mert 1991. március 25-től munkába álltam egy megyei hivatalnál, mint kezdő tisztviselő.

SZÉP, ÚJ VILÁG. A BÜROKRÁCIA ÚTVESZTŐIBEN. BARANGOLÁSOK

Nem könnyű feladat elé állított az élet, túl a negyedik X-en, megtanulni egy új társadalmi rend játékszabályait, és megtanulni egy teljesen új mesterséget, egy teljesen új munkakörben. A nyolcvanas évek derekán, amikor már szinte elviselhetetlenné vált az itteni élet, egy ideig foglalkoztatott az a gondolat, hogy én is kiszökjek külföldre. Akkoriban ez már szinte hétköznapi dologgá vált, 89 végére csak a szűkebb környezetemből vagy ötvenen „dobbantottak”, közöttük a két testvérem, jó pár unokatestvérem, barátok, szomszédok. Nem gyávaságból mondtam le végül is az ilyen terveimről, én egyszerűen nem tudtam volna távol élni a családomtól és a szülőföldemtől. Lehet, hogy érzelgősnek tűnik, pedig így igaz, hogy én az életemet nem tudtam elképzelni máshol, mint szűkebb pátriámban, Székelyföldön. Ez a „betegség” már fiatalkoromban rám ragadt, nem időskori diagnózis. Többször is megtörtént, hogy éppen külföldön utazgattunk, vagy a tengerparton nyaraltunk és én tíz nap után azt mondtam, amit Ferenc Jóska: minden nagyon jó, minden nagyon szép – de most már gyerünk haza...

Ebben a szép, új világban olyan anyagi és szellemi bőség szakadt a nyakunkba, hogy csak úgy kapkodtuk a fejünket. Ami Nyugaton már másod-harmadgenerációs technika volt, még az is elkápráztatott, mert számunkra a XXI-ik századot jelentette. A ritkának mondható, igazi szellemi értékek mellett jött a negyedrangú irodalom és a huszadrangú filmek áradata, és mi nagyon gyorsan meg kellett tanuljunk szelektálni. El kellett fogadjuk azt is, hogy nincs biztos munkahely, létezik munkanélküliség, és azt is tudomásul kellett vennünk, hogy a pénzünk egyik napról a másikra „elolvadhat.” A saját bőrünkön is megtapasztaltuk ezt a jelenséget, amikor megpróbáltunk kapitalistává válni. Volt egy bankbetétünk, amivel befizettük az előleget az autóvásárlásra, még a nyolcvanas évek végén. Amikor '92-ben a feleségem egy magánvállalkozást akart indítani, eldöntöttük, kivesszük azt a pénzt. Hónapokig tartott az ügyintézés, amíg Brassóból visszakaptuk azt az előleget, és akkor már az az összeg csak egy színes tv megvásárlására volt elég.

Nagyon jól emlékszem, hogy a román tv-ben ment Silviu Brucannak, az úgynevezett forradalom szürke eminenciásának a műsora, *Proféciák*

a múltból címmel. Valamikor, úgy a '90-es évek derekán, az egyik ilyen adásban az öregúr cinikusan mosolyogva mesélte, hogy amikor azt mondta a rendszerváltás kezdetekor, hogy 20 évet kell számítani az átmeneti korszakra, meg akarták kövezni, mert túl sokat mondott. Most, '96-ban azért átkozzák, mert túl rövid időt jósolt. Valamit tudhatott a vén róka, mert még most, 2018-ban sem állíthatom nyugodt lélekkel azt, hogy az átmeneti korszak teljesen lezárult volna...

Boldogult bányavállalatos koromban ha egy tisztviselőt arról hallottam panaszkodni, hogy milyen fáradt, jött hogy szemberöhgjem. Hogy a fenébe, az az ipse nem emelget naphosszat félmázsás súlyokat, nem szaggatja a fülét a pokoli zaj, nem rágja a tüdejét a por és a vegyszer, nem fagyoskodik télen és nem izzad nyáron, csak ül a fenekén egész nap. Nagyon rövid idő múltán, miután én is „ülőmunkás” lettem, gondolatban bocsánatot kértem a tévedésemért. Megtapasztaltam, milyen az, hogy dél felé már le vagy meredve arra a székre, el van zsibbadva a hátsó fertályad, ki van akadva a derekad és a nyakad. És persze, nem csak ülni kell, menet közben és munka közben meg kell tanulni egy új mesterséget. Számos tényező komplikálta az életemet, elsősorban az, hogy a sajtóságos román törvényalkotás miatt szinte évente más-más törvény alapján kellett dolgozni. A felelősségünk óriási volt, mert tevékenységünk során nagyon nagy pénzekről döntöttünk. A gyakran változó törvényeknek volt egy közös alaptétele, amely soha nem változott, ha a te hibádból keletkezett egy pénzügyi mínusz, akkor fizettél, mint a katonatiszt. Ezzel szemben a fizetésünk olyan volt, hogy sírni kellett, ha összehasonlítottam az ezt megelőző javadalmazásommal. Végül annak a kicsi pénznek is örvendeni kellett, mert a jól fizető bányák rohamosan leépültek és egy évtizedes vegetálás után végleg bezártak.

A naprakész törvénykezés ismeretén kívül egy teljesen új kihívással is szembesültünk: a számítógépes világ beköszöntésével. Még 1992-ben elküldtek tapasztalatcserére egy másik megye hasonló profilú intézményébe. Ott csak a WC-n nem volt számítógép, mi itthon összesen két géppel szerencsétlenkedtünk. Mondanom sem kell, hogy az új technikában mindnyájan analfabéták voltunk, ezért a cég egy tanfolyamot szervezett számunkra. A hat hónapos kurzus felénél én ebből a buliból kimaradtam. Egészségügyi problémáim voltak, és erre az a tanfolyam még rátett egy lapáttal. Egyrészt a kurzust a munkaidő utánra

tervezték be, másrészt az oktatónkkal akadt gondom. Az az úriember egy zseniális programozó volt, de nagyon pocsek előadó. Ráadásul a 20 fős osztálynak mindössze két őskori PC állt a rendelkezésére, szóval túl sok negatívum gyűlt össze, ezért kiléptem a tanfolyamról. Nem kaptam diplomát és nem is lett belőlem jó számítógépes szakí.

A 25 év alatt, amelyet a bányász népség között töltöttem, megtanított egy fontos leckére, hogy egyenesen, kertelés nélkül, az igazságnak megfelelően kell beszélni. Hát, a tisztviselő társadalomban nem ezzel a stílussal találkoztam. Itt a köntörfalazás járta, a kisebb-nagyobb klikkek harcoltak egymással, folyt a pletyka, a besúgás és a törleszkedés. Alapjában véve én türelmes, békés ember voltam, amíg valamivel fel nem mérgesítettek. A „diplomácia” nem nagyon ment nekem, ezért elég sokszor ráfáztam arra, hogy ki is mondtam azt, amire gondoltam. Miután kiismertem, hogy hogyan működik az a belső rendszer, kitaláltam egy jó trükköt, amelyet aztán többször is sikeresen alkalmaztam. Történt, hogy egy zimankós tél folyamán hosszabb ideig ingáznom kellett egy vidéki irodánkhoz. A hosszú út alatt lefagytam a buszban és a munkámmal sem tudtam haladni. Az a busz reggel 8-kor indult és 13 órakor már jött is visszafelé, alig 3-4 órára maradt a melóra. Szóval a trükköm abból állt, hogy miután megsúgták, hogy ki a besúgó, elhatároztam, hogy rajta keresztül üzenek a főnökömnek. Az egyik cigiszünetben, ahol ott volt az a „csiripelő madárka” is, jó hangosan kivertem egy műdilit:

- Mi az isten, a főnöknek oda van nőve a segge a cégautó üléséhez?
- az a kocsit az intézményé, nem az ő magántulajdona!

Tíz perc múlva hivatott a „bossz” és tudatta, bár fájó szívvel teszi, mert az utak arrafelé, ahová ingázok, nagyon rosszak, tönkreteszik a kocsit, de mégis ideadja a cég járművét, amíg a delegációm tart.

Az új munkahelyemen nem létezett főtechnikusi besorolás, ezért az inspektor I. címet kaptam, persze jóval kevesebb fizetéssel, mint amilyen volt az előző helyemen. Két év alatt itt is feljutottam a számarlétrán, irodafőnöknek neveztek ki. Ha a szám nagyságát nézzük, akkor a fizetésem hatalmasan megugrott, 1993. július 1-től 106 000 lej lett, viszont egy csomag cigi 500-ba került. Ekkor már javában dühöngött az infláció, és 1998 március 1-től már mesebeli összeget, 1 121 000 lejt kaptam. A „csúcsra” 2005-ben értem fel, hat és félmillió lett a havi javadalmazásom. A pénzbevéltáskor abból az összegből

levágták a négy utolsó számjegyet, ami megmaradt, azt megnézhettem, 672 lej/hó.

Amikor '89-ben kitágult a világ, gyermekeinknek is köszönhetően ellátogattunk az addig elérhetetlen Nyugat néhány országába. Az alábbiakban nem egy útinaplót, csupán néhány impressziót írok ezekről a kiruccanásokról. Előljáróban csak annyit, hogy a rengeteg szép élmény mellé pár rosszízű emléket is begyűjtöttünk. Rossz volt látni például, hogy a világhíres katedrálisok nem a hívőkkel, hanem csak a fényképező turistákkal vannak tele. Engem személy szerint zavart a modern koldusok sokasága is, akik zenélve vagy szoborpozitúrába merevedve várják az alamizsnát. Még most sem akarom elhinni, pedig a saját szememmel láttam, hogy Angliában nagyon sok építészeti remekműnek számító templom eladó vagy bérebevehető. Bristolban például egy olyan ősóreg templomot láttam, amelynek csak a külső vázát hagyták meg, a templomhajóban boltot rendeztek be, a magas tetőteret pedig háromszintes manzárd lakásokká alakították át. Londonban járva, mi is megnéztük a királyi rezidenciát. Megmosolyogni való volt a látvány, ahogy ezernyi nekivadult turista lóg a kovácsoltvas kerítésen, az őrségváltás ceremóniáját figyelve, hogy majd otthon elmondhassa: ezt is láttam!

Párizs életre szóló ajándékot adott, szemtől szembe láthattam a Mona Lisát. Viszont egész ottlétünk alatt volt egy olyan érzésem, hogy ez az egész metropolis egy nagy operett-díszlet, és itt minden arra megy ki, hogy a csodaváró turisták millióit kizsebeljék. Azt is jól érzékelttem, hogy a gögös franciák mélységesen lenézik ezt a turista-csúrhét, és pláne, ha nem beszéled a nyelvüket, akkor totál bunkó barbárnak tartanak.

Németországból elég keveset láttunk, amikor az ántivilágban Kelet-Berlinben és Drezdában jártunk. 1995-ben a komám meghívott magukhoz Münsterbe azzal, hogy intézett egy kis feketemunkát a sógora és az én számomra. Mivel az az illegális meló nem minden napra szól, sokat mentünk városnézőbe. Kirándultunk Dortmundba és Kölnbe, míg végül eljutottunk a közeli Hohenholtéba is. Ez a varázslatos mesefalu arról híres, hogy a temploma kis híján ezeréves! Egy hónapot voltunk odakint, és én voltam a segédmunkás segédje egy vízgázszerelő csoportban. Még ezért a besorolásért is napi 120-150 márka fizetést kaptam, ami megfelelt egy itthoni, egész hónapi irodafőnöki fizetésem-

nek. Életem első autóját abból a pénzből vásároltam, amit ott kerestem. Amszterdam volt az a hely, ahol nem kellett egy lenézett, hülye turistának éreznem magam. Ott az emberek szívélyesek, roppant segítőkészek, és nagyon sok mosolygós arcot lehet látni. Aki nem látta az ottani virágpiacot, az el sem tudja képzelni, hogy milyen egy földi paradicsom. Hihetetlen a kiállító felületek mérete és a virágköltemények száma. Az „Észak Velencéjének” is titulált város felejthetetlen látvány, és a Van Gogh Képtár életre szóló, gyönyörű emlékképpel tett gazdagabbá.

EPIZÓDOK

Az életemben már addig is fordultak elő keserves napok. 1992. november 29-én egy újabb, nagyon szomorú nap várt rám. Szinte napra pontosan, tíz évvel apám halála után csendesen eltávozott közülünk édesanyám. Nagyon nagy üresség maradt utána, és csupán az vigasztalt, hogy biztos voltam abban, fáradságos és mélyen vallásos élete jutalmaként bejutott a mennyek országába. A borúra jött a derű, gyermekeink szépen nőttek és nagyon sok örömet szereztek nekünk. Azon túl, hogy nagyon jól tanultak, jóra való, jó magaviseletű emberpalánták voltak.

Én az első szabad március 15-ét úgy ünnepeltem, hogy egy jó nagyot melóztam, mert pontosan ezen a napon utaltak ki számunkra egy teherkocsinyi parkettát. Ez a padlóburkolat a leendő vívóteremhez kellett, amelyet a gimnázium alagsorában építettünk meg. Amikor ebben a teremben a junior törvívó csapat tagjainak, közöttük a fiamnak is a nyakába akasztották az országos bajnokságot jelentő aranyérmeket, hát örömeemben majdnem elsírtam magam. Ugyanígy jártam akkor is, amikor a kislányom megnyerte az erdélyi régióban megszervezett magyar tantárgyversenyt, és kijutott a Pozsonyban megrendezett Kárpát-medencei döntőre.

Az egész „lázadó korszak” alatt csupán egyszer volt egy kisebb nézeteltérésem a fiammal, és abból az alkalomból tartottam neki egy kis hegyibeszédet:

- Ötvenéves korodig apád a szebb, apád az okosabb, az erősebb, és ő a főnök. Azon az időn túl te leszel a szebb, te leszel az okosabb és az erősebb, de akkor is apád a főnök... (Amikor utolsó éves gimnazistaként nagy haját akart növesztetni, az ígértem, ha bejut az egyetemre,

akkor a háta közepéig érő frizurája is lehet. Szavamon fogott, és az én jóképű, stramm fiamból egy torzonborz, szakállas-bajuszos egyetemista lett. Mielőtt jelentkezett volna az első állásinterjúra az egyetem elvégzése után, saját akaratából katonásan rövid haját vágatott, de az egészen rövidre szabott szakáll és bajusz megmaradt.)

A kislányunk teljesen zökkenőmentesen vészelte át a kamaszkort, felvételizett és be is jutott a kolozsvári Babeş-Bolyai egyetemre, német-angol szakra. Így üresen maradt a házunk, és én ezt elég nehezen viseltem. Mi a nejemmel jártuk a mindennapi taposómalmot és vártuk a vakációkat, amikor ismét együtt lehet az egész család. A feleségem elég jól boldogult a magánvállalkozásával, amelyet végül is sikerült beindítani. Ebbe a praxisba én is besegítettem, fuvarozással, árubeszerzéssel, bútortologatásokkal és egyebekkel.

1998-ban egy emlékezetes sikerélményben volt részem. A Duna Tv és a Magyarok Világszövetsége egy történelmi vetélkedőt szervezett az 1848-as forradalom és szabadságharc 150. évfordulójának a tiszteletére. A szervezők versenyfelhívásukkal az összmagyarságot szólították meg. A régiókként megtartott elődöntőkből 25 versenyző jutott be a budapesti döntőbe, közöttük voltam én is. A Hadtörténelmi Múzeum volt a helyszín, és a finálé dátuma március 11. volt. Az egész versenyről a Duna Tv felvételt készített, amelyet 15-én játszottak be az ünnepi műsor keretében. A versenyzőket öt fős csoportokba osztották úgy, hogy minden anyaországi mellé egy-egy külföldi magyar került. Innen, Csíkszeredából volt még egy versenyző, S. József, az ő csapata az első, az én csapatom a második helyen végzett. Az ezüstből készült Kossuth-emlékérmén kívül adtak öt darab gyönyörű kivitelezésű könyvet, közöttük egy, a szerző által dedikált Csoóri Sándor verseskötetet. Az első három helyen végzett csapat ezenkívül kapott egy-egy lepecsételt, aláírt meghívót, egy egyhetes ingyenes magyarországi táborozásra. A mai napig sem tudom, miért, de az a táborozás elmaradt, és én nagyon sokáig haragudtam ezért a Magyarok Világszövetségére.

Az a verseny még más okból is emlékezetes maradt számomra. Március 13-án jöttünk hazafelé, és Kiskunfélegyházán tartottunk egy kis kitérőt. Panyókára vetett zakóban, egy teljesen virágba borult barackfa alatt kávéztunk. Amikor másnap hajnalban megébredtem a mikrobuszban, éppen Tusnádfürdőn jártunk. Jó félméteres hó és farkasordító hideg fogadott, és ugyanez volt Csíkszeredában is. Az

ünnepségen, amelyet a Duna Tv egyenes adásban közvetített, csupacsupa eszkimónak beöltözött székely volt látható...

Amint már említettem, a gyakori törvénymódosítások miatt a munkahelyemen számos problémával kellett megbirkózzunk. A '90-es évek vége felé végre egy olyan törvény jelent meg, amely nem restriktiókat, hanem kedvezményeket tartalmazott. Egész pontosan a helyi tanácsoknak jelentős pénzügyi keretet biztosítottak, amelyet munkahelyteremtésre és szakmunkásképzésre lehetett elkölteni. Munkaköröm révén ismertem jóformán a megye összes al- és főpolgármesterét, és közöttük volt M. György is, egy régi haverom. Beszélgettem vele erről a lehetőségről, és ő rögtön belement egy ilyen projektbe. Nagy gondot vettünk a nyakunkba mindketten, de elmondhatom, megérte a fáradságot. Négy év alatt 90 embernek biztosítottunk megélhetést és 175 ember nyert szakképesítést. A jó példát látva, végül annyi településvezető jelentkezett, hogy alig fértünk bele a megadott pénzügyi keretbe. Egész tisztviselői pályafutásomnak a legsikeresebb, de egyúttal a legnehezebb szakasza volt az a négy esztendő. A folytatás sajnos elmaradt, négy év után ezt a kedvezményes törvényt eltörölték.

Szóval a munkahelyemen elég jól mentek a dolgok, mindaddig, amíg meg nem jelent egy új munkatársunk. Az a fiatalember egy szerény, szimpatikus mérnökember volt. Az informatikusai posztra vették fel, s bár nem ez volt a végzettsége, kitűnően értett a számítástechnikához. A kettőnk közötti jó viszonyt akkor rontottam el, amikor egy értekezleten meggondolatlanul pofáztam. Valami apropó okán ki mertem jelenteni, hogy ebben a sóhivatalban a jogászsunkat és a főkönyvelőnket leszámítva mindenki egyformán szakképzetlen, hiszen senkinek sincs közigazgatási egyetem. Ezt a kijelentésemet az új kolléga valószínűleg személyes sértésnek vette és nem felejtett. (A fenti állapot rövidesen megszűnt, számtalan új egyetem létesült, ezeken minimális szellemi erőfeszítéssel, de jó borsos tandíj ellenében bármilyen diplomát gond nélkül meg lehetett szerezni.)

Az idők folyamán egyre nyilvánvalóbb lett, hogy az új informatikusunk húzza az osztályvezetőnk szekerét, ő dolgozott, a főnök csak dirigált és reprezentált. Pár év múltán a főnökünket igazgatónak nevezték ki, és ő nem bizonyult hálátlannak, maga mellé vette aligazgatónak az informatikusunkat. 2002-ben egy átszervezés teljesen megváltoztatta az addigi struktúrát. Megszüntették a három irodafő-

női posztot (ezek egyike az enyém volt), és egyetlen, főosztályvezetői beosztást hoztak létre ezek helyett. A titulám elvesztése nem igazán rendített meg, inkább az ezzel járó kevéske plusz juttatást sajnáltam. Ezt sem olyan sokáig, mert ráébredtem a változás pozitív voltára. Amikor leadtam a háromszögletű pecsétet, azzal megszabadultam egy nagyon nagy nyomás alól. Az a pecsét a pénzügyi ellenőrzést igazolta, ennek alapján kerültek kifizetésre az ügycsomók. Kilenc évig végeztem ezt a munkakört és nagyon sok időt és energiát fektettem abba, hogy minden rendben legyen. Hozzánk évente legalább egyszer eljöttek a bukaresti ellenőrök, és a Számvevőszék is gyakran tiszteletét tette nálunk. Nem állítom, hogy soha nem találtak semmi problémát, de ezek kisebb elírások, könnyen kijavítható hibák voltak. Mindenesetre, én soha nem részesültem írásbeli figyelmeztetésben, és ami fő, soha nem kaptam pénzbüntetést egy esetleges jogtalan kifizetésért. Most, hogy visszakerültem a szimpla ügyintézői munkakörbe, annak a pénzügyi felelősségnek a Damoklész-kardja átkerült egy másik személy feje fölé...

És ha már a dicsekvésnél tartottam, beszámolok még egy sikerről, amely számomra egy nagyon kedves emléket jelent. Két lelkes könyvtárosnő, V. Mária és Zsófia jöttek az ötlettel, hogy egy honismereti vetélkedőt kellene szervezzünk szűkebb pátriánkról, Székelyföldről, *Szeretem ezt a földet* címmel. Ehhez az akcióhoz ugyanaz kellett, ami a hadviseléshez, vagyis pénz, és itt kapcsolódtam be én is ennek a rendezvénynek a megszervezésébe. Kihasználva azt a tényt, hogy nagy az ismeretségi köröm, hát körbekoldultam minden potenciálisnak vélt szponzort. Hál' istennek, elég rövid idő alatt sikerült annyi adományt összegyűjteni, amiből fedezni tudtuk a vetélkedő költségeit. A sajtóban közzétett felhívásunkra nagyon sokan válaszoltak, és a kétlépcsős elődöntő után 2000. május 30-án sor került a fináléra. A döntőt stílszerűen a Mikó-várban rendeztük meg, és pénzgyűjtő érdemeimre való tekintettel beválasztottak a zsűribe. A döntőn kellett válaszoljon a 15 fős, sikeresen bejutott elődöntősnek egy helytörténeti kérdéskörre. Ezenkívül volt egy közös próbatétel is: mindenki egy általa írt szöveget kellett felolvasson; az íráskor alaptémája „egy képzeletbeli séta a régi Csíkszeredában” kellett legyen.

A nagyon jó íráskor közül kiemelkedően jó volt B. László humoros története, amelyet nem csak a zsűri, de a többi versenyző is vastappsal

jutalmazott. Kedves emlékként őrzöm a versenylapok egy-egy példányát, az akkor készült fényképeket, valamint az eseményről írt újságcikket is...

Ennyi szép sikerélményre csak egy nagy bukta következhetett, amelynek a pontos dátuma 2007. október 28-a. Annak az évnek az elején a minisztérium utasítására öt munkatársamat átirányították egy másik intézményhez azzal, hogy ott nagyobb számú tisztviselőre van szükség. Hallottunk suttogni olyasmit, hogy lehet, még lesznek további átirányítások, de ezek a rémhírek engem hidegen hagytak. Elvégre alapító tag voltam ebben a sóhivatalban és alig két évem volt hátra a nyugdíjazásomig. Úgy gondoltam, ha még valakinek menni kell, akkor az a három-négy új kolléga lesz, akik alig kóstoltak bele az itteni munkafolyamatba. A kerek történethez az is hozzátartozik, hogy 2006-ban az aligazgatónkat igazgatónak léptették elő. A volt diri valami rejtélyes munkakört kapott, ahol nem kellett semmit se dolgozzon, csak jönni-menni a városban és a vidéken. Jelzem, neki is két éve volt hátra a nyugdíjazásáig, de csak utólag jöttem rá, hogy mi az esélyegyenlőség egy exirodalfőnök és egy exigazgató között.

Szóval október 28-án hívatott az új diri és hosszas köntőfalazás után bejelentette, négy személynek menni kell ahhoz a másik intézményhez, és én is közöttük vagyok. Ha gerinces ez az alak, akkor azt mondta volna, hogy ő a volt dirinek tartozik, mert az csinált belőle aligazgatót, így a volt diri marad, és én kell menjek, akkor még lenyeltem volna ezt a békát. De nem ezt mondta, hanem „eficientát” (hatékonyság) és „randamentet” (teljesítményt) emlegetett, és ettől felrobbantam. Kirúgtam magam alól a széket és ráüvöltöttem:

- Te szarházi, adok én neked randamentet, fél kézzel felkenlek a falra, te patkány!

A halálsápadttá vált titkárnő és két-három berohanó kolléga mentett meg attól, hogy bezárassam magam, mert szétvertem ennek a senkiházinak a pofáját. Két napig nem mentem be a munkahelyemre, véres bosszút terveztem, de most már nem bunyóra, hanem hivatalos kivégzésre gondoltam. Ismertem ugyanis egy pár mocskos kis üzletét, és gondoltam, a nyakára küldöm a megfelelő hatóságokat. Végül a bosszúálló terveimet jégre téve, november 1-től megjelentem az új munkahelyemen.

A másik három sorstársamon kívül még elég sok alkalmazottat ismertem az itteni munkaközösségből. Ugyanahhoz a minisztériumhoz tartozott mindkét intézmény, és munkakapcsolatban álltunk egymással. A beilleszkedés tehát elég könnyen ment, de az igazgatónőm nehezen tudott dönteni, hogy mi legyen velem. Hosszú távú tevékenységre nem akart ráállítani, hiszen másfél év múlva már nyugdíjba megyek. Így egy dzsókert csinált belőlem, mindig ott kellett legyek, ahol szakadt a part. Én minden munkahelyemen igyekeztem lelkiismeretesen és jól dolgozni, mert ez a hozzáállás már alaptermészetemmé vált. A közvetlen főnökasszonyom nagyon jópofa volt, majdnem mindennap eljátszott egy játékot velem. Mikor reggelenként megjelentem nála, hogy megkérdezzem, mára mi a házi feladat, a legtöbbször azt válaszolta: Péter bácsi, maga azt csinál, amit akar!

Az a másfél év az utolsó munkahelyemen nagyon gyorsan elrepült, és 2009. március 7-től nyugdíjba vonultam. Miután megtapasztaltam, hogy milyen mennyei érzés, hogy senki sem parancsol az embernek, hát mindenkinek mindent megbocsátottam, így a Magyarok Világszövetségének is. Lassan leszoktattam magamat arról a gondolatról is, hogy majd egy alkalmas pillanatban kitekerjem a volt igazgatóm nyakát....

AZ IKREK JEGYÉBEN

Elég sokat tűnődtem rajta, hogy ennek az utolsó fejezetnek a megírására sor kerüljön-e, vagy ne. A nyugdíjas koromról nem akartam írni egyáltalán, pedig ezalatt is történtek feljegyzésre érdemes események. Végül mégis úgy döntöttem, hogy pár mondat erejéig írok egy rövid beszámolót a 2009–2017-es időszakról.

Friss nyugdíjasként első dolgom volt, hogy megvalósítsam egy régebbi tervemet, nevezetesen, hogy kitanuljam a könyvkötő mesteriséget. Szerintem egy jó és szép könyv pontosan olyan, mint egy jó és szép nő, mindkettőnél nagyon fontos a külcsín és a belbecs. Tanonckodásom alatt újrakötöttem vagy húsz darab saját könyvemet is, igaz, a két oktatómesterem segítségével. A nyugdíjamat kiegészítendő, na meg azért, hogy ne unatkozzak, bevállaltam többféle alkalmi munkát: dolgoztam, mint reklámügynök egy újságnál és a helyi tv-nél, voltam autó- és lakásbiztosító ügynök is. Bedolgoztam egy közintézmény elköltöztetésénél, és másfél hónapig ott is ragadtam az új székhelyükön.

Számtalan ajtó- és fiókszárat javítottam meg, lötyögő lábú asztalokat-székeket enyveztem össze, fogasokat, polcokat, virágtartókat szereltem a falra stb. Négy szeznon keresztül egy jó nagy birtokon kertészkedtem, ott pénzért dolgoztam, de kertészkedek ingyen is, a magam javára. A szülőházunknál végzem a mindenkori karbantartási munkákat, sőt egy új épületet is felhúztam, garázsnak és fásszínnek, és annál a munkálatnál sem voltam csupán „nézmester”. Volt egy kéthetes, kemény melóm is Pesten, amikor a leányomék új lakásba költöztek, és az a rohammunka azért volt, mert meghatározott időre haza kellett jöjjenek.

A változatosság kedvéért, menet közben megírtam négy államvizsgadolgozatot és írtam pár újságcikket is. Azt mondanom sem kell, hogy a napi rituáléból nem maradhatott ki az olvasás, a keresztretjvényfejtés és a filmnézés. Gyermekünk hathatós támogatásával üdültünk az Aranyhomok-parton, végigsétáltunk az Ady által megénekelte Szent Mihály körúton, belemártottuk a lábunkat az Atlanti-óceán vizébe. Irigylésre méltó nyugdíjas éveink voltak mostanáig, de úgy érzem, ennyi járt is nekünk. Egy fél életet elég mizériában éltünk, a régi rendszer utolsó tíz éve és az új világ első húsz éve minden volt, csak nem irigylésre méltó...

Jogos büszkeséggel írok két megvalósításról, amelyet fizetség nélkül, a köz javára tettem. Jó helyen és jó időben voltam ott egy „Zöld Székely” akciónál, így ettől az egyesülettől és a városházától sikerül kiimádkoznom annyi faanyagot, hogy kerítést építhessünk a tömbházunk körül. A munkát természetesen mi, az itt lakók végeztük, és nem kicsi dologról volt szó, annak a kerítésnek a hossza kereken 80 méter.

2011-ben a sajtóban tettem közhírré azt az ötletemet, hogy a gyimesbükki ezeréves határ védőjének, Sebő Ödönnek szobrot állítunk. Ezt megelőzően már összetoboroztam négy-öt tettestársat, akik velem voltak már a kezdetektől ennek a tervnek a megvalósításában. Két és fél évig bőven volt elfoglaltságunk, mert a szobrot adományokból akartuk elkészíttetni, ezért rengeteget kellett kilincseljünk a pénzért és az ügyintézés okán, itthon és Magyarországon is. Végül 2013 augusztusában felavathattuk a szobrot, és én úgy érzem, ezzel valamennyit törlesztettem egy tartozásból...

Leltárt készíteni még egy közepes méretű vállalkozás esetében sem könnyű munka, főleg ha egy teljes körű számbavételről van szó. Ez a

tény hatványozottan érvényes akkor, ha egy egész életet akar felleltározni az ember. Az én anyagi javaim felleltározása egy nagyon könnyű melő, nekem a teoretikus javaim számbavételével gyűlt meg a bajom. A leltár kezdetén lejegyezhettem magamnak két jó pontot, a családom iránti feltétlen szeretetemet és a becsületesen végzett munka iránti tiszteletemet, amelyet rátehettem a mérleg egyik serpenyőjére. A másik mérlegtányéron viszont egyre csak szaporodtak a kevésbé dicséretes dolgaim.

A jelképes tükör előtt állva feltettem néhány, a saját életemre vonatkozó kérdést, és a válaszaim majdnem mind kérdőjelesek: Mi lett volna, ha? Miért így és nem úgy? Jól tettem, hogy? Elég későn jutott eszembe, hogy egy tetszetős magyarázatot találjak a viselkedésemre és a cselekedeteimre, azt, hogy az Ikrek jegyében születtem. Amúgy nem nagyon hiszek az ilyen-olyan misztikumokban, de például nincs magyarázatom arra, hogy a kimondottan szerény és vallásos kisgyermekből hogyan változhattam egy izgága, verekedős kamasszá, aki minden konfliktust az öklével akar megoldani. Azt sem értettem, hogy az alapvetően „humán” beállítottságom ellenére hogyan lett belőlem egy szenvedélyes barkácsolómester. Kettősségemet az is jól illusztrálja, hogy képes voltam akár húsz percen át türelmesen elmagyarázni valamit az ügyfelemnek, de amikor láttam a szemében a nagy sötétséget, hát meg tudtam volna fojtani. Az természetes dolognak számított, hogy segítek a bajbajutottakon, mindaddig, amíg egy eset miatt teljesen át nem estem a ló túlsó oldalára. Egyik reggel, pontosan a csúcsgorgalom idején megpillantottam egy férfit, aki az út szélén feküdt, de úgy, hogy a két lába beért az úttestre. Megkérdeztem, rosszul van, segíthetek? Az a „beteg” elkezdett a zsebében kotorászni a bicskájáért, miközben hangosan üvöltözött segítségért, mert ki akarom rabolni. Az ilyen alak dögöljön meg az árokparton, gondoltam, és kiléptem az irtalmas szamaritánusok klubjából.

Nem vagyok szolgálalkú alkat, nem esek hasra senki címe, rangja előtt, és soha nem a titulájuk alapján ítélem meg az embereket. Fogtam én már kezét egy államfővel, és az Országgyűlés alelnökével is, de az ők parolájuk sem értékesebb, mint az egyik volt beosztottamé, aki nagyon rendes, becsületes munkásember.

Egész életemben nagyon respektáltam a nőket, de valahogy nem tudtam elfogadni az olyanokat, akik férfimódra ittak, cigarettáztak,

vagy trágár szövegük volt. Egyszer egy nagyon dekoratív, a bájaival nagyon is tisztában lévő hölgy az orrom alá dugta a kacsóját, kézcsókra. Én megráztam azt a kezét és a félig felemelt karjával otthagytam azt a nőt a társaság közepén...

Még tovább is sorolhatom a kettősségemet, mert jócskán kerültek elő a leltározás alatt. Ott van példának az az eset, amikor egyedül vágtam neki egy hosszú hegyi túrának. A túrázó csapat a megadott időben indult, én elaludtam a startot. Hogy megmutassam a haveroknak, hogy milyen bátor pasi vagyok, egyedül mentem a többiek után. A sűrű ködben kétszer is eltévesztettem az utat, a juhászutyák közeléből alig tudtam elmenekülni, de a végén bebizonyítottam, hogy nem vagyok gyáva fazon. Pedig az voltam egy másik alkalommal, amikor a bányavállalatos igazgatóm mellett nem mertem kiállni, és ezen az sem szépít, hogy nem egyedül voltam az, aki akkor mukkanni sem mert.

Volt (van) még két további rossz tulajdonságom, hogy nehezen barátkozok és nagyon nehezen bocsátom meg, ha valaki megbánt. Annak ellenére, hogy futó ismeretségeket nagyon könnyen kötök, az igazi baráti kapcsolataimra csak hosszas ismerkedés után került sor. Engem módfelett idegesít az a pesti szokás, hogy egykettőre letegeznek az embert. Én a 17 éves beosztottamat is magáztam, mert egy kenyérkereső, önálló embert láttam benne, nem egy taknyos kölyköt. A könnyű megbocsátás sem volt kenyerem, egy elég hülye teóriám szerint, aki nálam levizsgázott, azt véglegesen tette, pótvizsga nincs. A hirtelen haragomat harmincéves koromra sikerült úgy-ahogy megzaboláznom, de még a későbbiekben is akadtak gondjaim a dühkitöréseim miatt. Egyik alkalommal alaposan felgyűltek az elintézetlen dossziék az asztalomon, ezért érthetően elég ideges voltam. Az egyik kolléga bejött még egy ölnyi irattartóval, és felrakta a már létező kazal tetejére. Elszörnyedve néztem, hogy mint a lassított filmekben, az egész rakás szépen lecsúszik az asztról és szétterül a földön. Felugrottam és egy jól sikerült, ballábas lövéssel felrúgtam a földön lévő kupacot, úgy, hogy a plafonig repültek a papirosok. Ezzel le is nyugodtam, jó két órán keresztül türelmesen felszedegettem és összepárosítottam azokat az iratokat...

Kiskoromtól egész öregkoromig mindig végeztem fizikai munkát és mindig nagyon jó erőnlétben voltam. Az agyamat is gyakran tréning-

geztettem, így meglehetősen felvágtam az eszemmel és az erőmmel. Amíg a szellemiekben elismertem és felnéztem azokra, akik nálam okosabbak voltak, addig nem akartam elhinni, hogy az én süllycsoporomban lehetnek nálam erősebbek is. Már túl voltam az ötödik X-en, mikor egy vasszekrényt kellett volna átszállítanunk egy másik irodába. A szekrény egyik felét két kolléga cipelte, s bár együttvéve sem voltak ötvenévesek, szegényeknek csak dossziéforgató bicepszüik volt, és szinte ráejtették a lábamra azt a szekrényt. Majdnem megvertem azt a két cérnakáplárt, és mérgemben úgy elszánkáltattam azt a böhöm bűrtort, mint a pinty.

- Nahát, micsoda jó erőben van az öreg! - kezegették a hiúságomat a kollégák.

Lenne még vagy száz elmesélni való történetem, de mégis jobb, ha itt „letésem a lantot”. A leltáromról csak annyit, hogy az életem lehetett volna jobb, de így sem panaszkodhatok. Mindenképpen hálával tartozom a Fennvalónak minden jó és szépért, amit kaptam, a rossz dolgokat pedig elkönyveltem a „feledés” rubrikába.

Nem adnám az igazi önmagam, ha nem egy kis történettel zárnám ezt a visszaemlékezést. Magánkönyvtárom legbecsesebb darabja egy 1868-ban írt *Magyar szabadságharcz története* című kötet II. kiadása, 1878-ból. Ezt a könyvet 1979-ben kaptam ajándékba a Füzessy Gyuláné nevezetű nagynénémtől. A könyv végén féloldalmi nagyságban egy fametszeten egy sziklán álló, a tengerbe alábukó napnak búcsút intő szakállas férfi látható, mellette egy szélfúttá lobogó tövében egy térdeplő mellékalak néz fel a főalakra és a lobogóra. Az azonosság nem kétséges, ugyanez a fametszet díszíti a Verne által írt *Rejtelmes sziget* című regény 60 évvel ezelőtti kiadványának legutolsó lapját is. Már is megvan az elkövetkező időre az elfoglaltság, kideríteni, hogy ki készítette a metszetet és azt, hogy hogyan kerülhetett mindkét könyv végére ugyanaz az illusztráció. S ha már a régi könyveknél tartottam, van még egy, szintén elég régi kiadványom, amelyen a kiadás dátumát sehol sem tudtam felfedezni, csupán a kiadó neve olvasható: Singer és Wolfner Irodalmi Intézet. Mivel nagyon találónak éreztem, ennek a könyvnek az utolsó mondatával búcsúzom:

„A jövő pediglen Isten kezében legyen!”